

MAAHANMUUTTAJAT EUROOPASSA

Yhdessä parempi Eurooppa

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI

Siirtolaisuusinstituutti on ainoa sekä muuttoliikkeiden tutkimiseen että dokumentoimiseen erikoistunut laitos Suomessa

Eerikinkatu 34, 20100 Turku
www.siirtolaisuusinstituutti.fi

A close-up photograph showing several people sitting in a circle, with their hands clasped together in a supportive gesture. The hands are of various skin tones, and the people are wearing casual clothing like t-shirts and jeans. The background is dark and out of focus.

Ensimmäinen suomalainenkin
oli maahanmuuttaja!

Käsitteitä

- **Muuttoliikkeellä** tarkoitetaan pysyvää tai pitkäaikaista siirtymistä alueelta toiselle
- **Siirtolaisuus** on valtioiden rajat ylittävää pysyvää muuttoa
- Lähtövaltion näkökulmasta kyse on **maastamuutosta** ja vastaanottavan valtion näkökulmasta **maahanmuutosta**

Miksi on maahanmuuttajia?

Työntö-veto -malli

Lähtöalue

- Työntäviä tekijöitä

?

Mitä muuttosyytä keksit?

Väliintulevat tekijät

Henkilökohtaiset syyt

Kohdealue

- Vetotekijöitä

?

Työntö-veto -malli

Lähtöalue

- Työntäviä tekijöitä
 - Heikko taloudellinen tai sosiaalinen tilanne
 - Liikaväestö
 - Epävakaat olot
 - Ympäristö

Väliintulevat tekijät

- Kustannukset
- Etäisyys

Henkilökohtaiset tekijät

- Kontaktit

Kohdealue

- Vetotekijöitä
 - Parempi elintaso
 - Hyvä työmarkkinatilanne
 - Mahdollisuudet muuten parantaa asemaansa

Muuttoliikettä tapahtuu, kun kaikki nämä tekijät toteutuvat yhtä aikaa

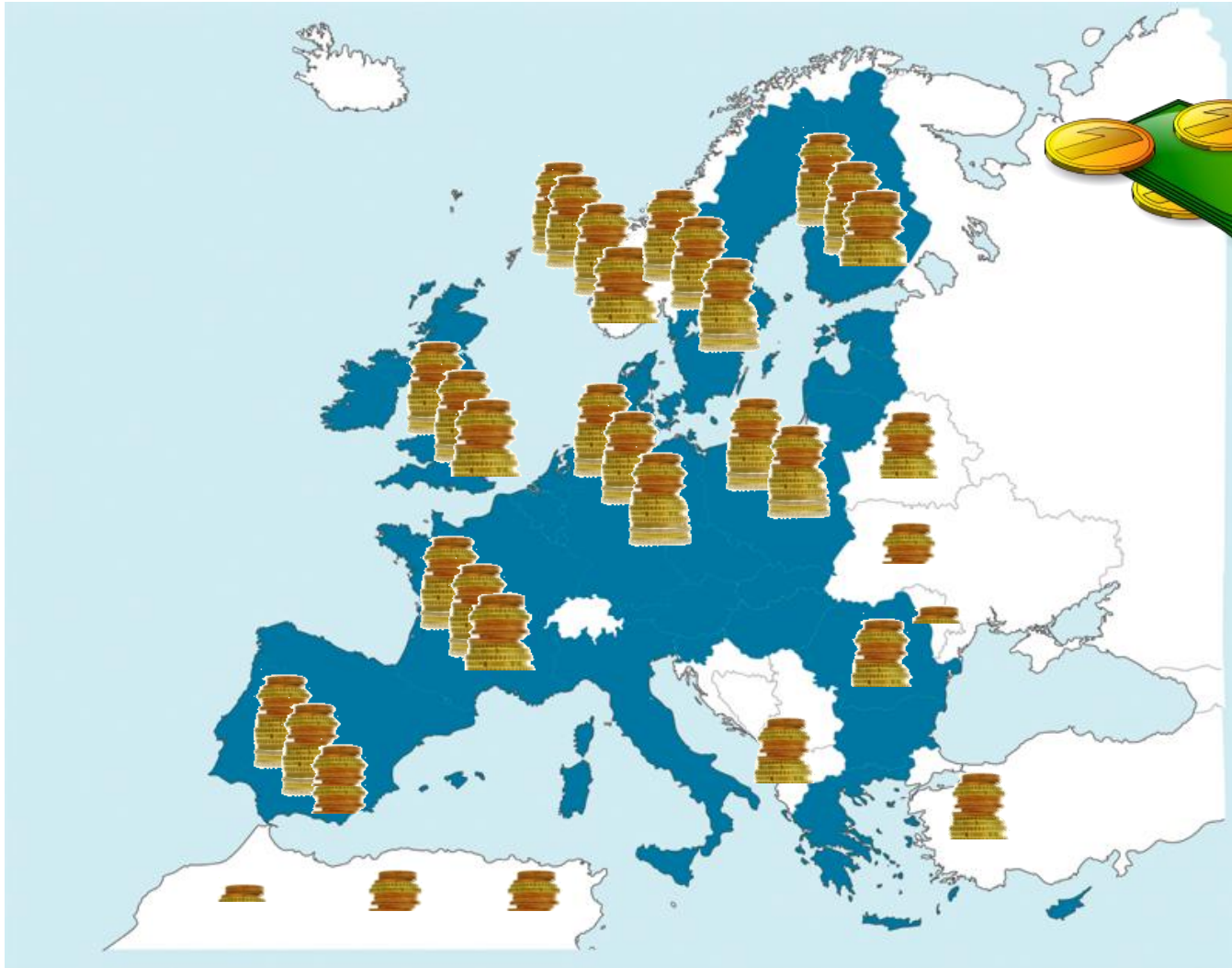
Elintasoeroja

Asukaskohtainen ostovoimakorjattu BKT 2011

Elintasoeroja Euroopassa

Asukaskohtainen ostovoimakorjattu BKT 2011

Kansainvälinen valuuttarahasto

Väliin tulevat tekijät

- Välimatka - Lähelle pääsee helpommin

- Saatu informaatio - Mitä tietää kohdemaasta, entä miten sinne pääsee?

- Omat resurssit - Onko varaa lähteä?

- Liikkumista helpottavat tai vaikeuttavat sopimukset ja lait – Tarvittavat luvat jne.

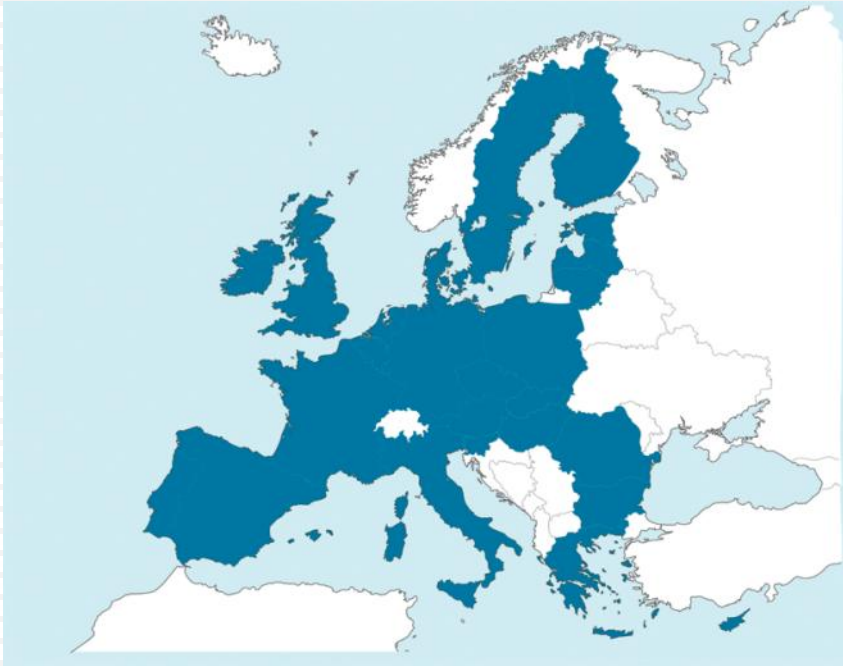
Henkilökohtaiset tekijät

- Muuttopäätökseen vaikuttaa aina myös henkilökohtaiset syyt
 - Millaista elämää arvostan?
 - Tunnenko uudesta maasta ketään?
 - Olenko siinä kunnossa, että jaksan lähteä?
 - Mitä muut sanovat?

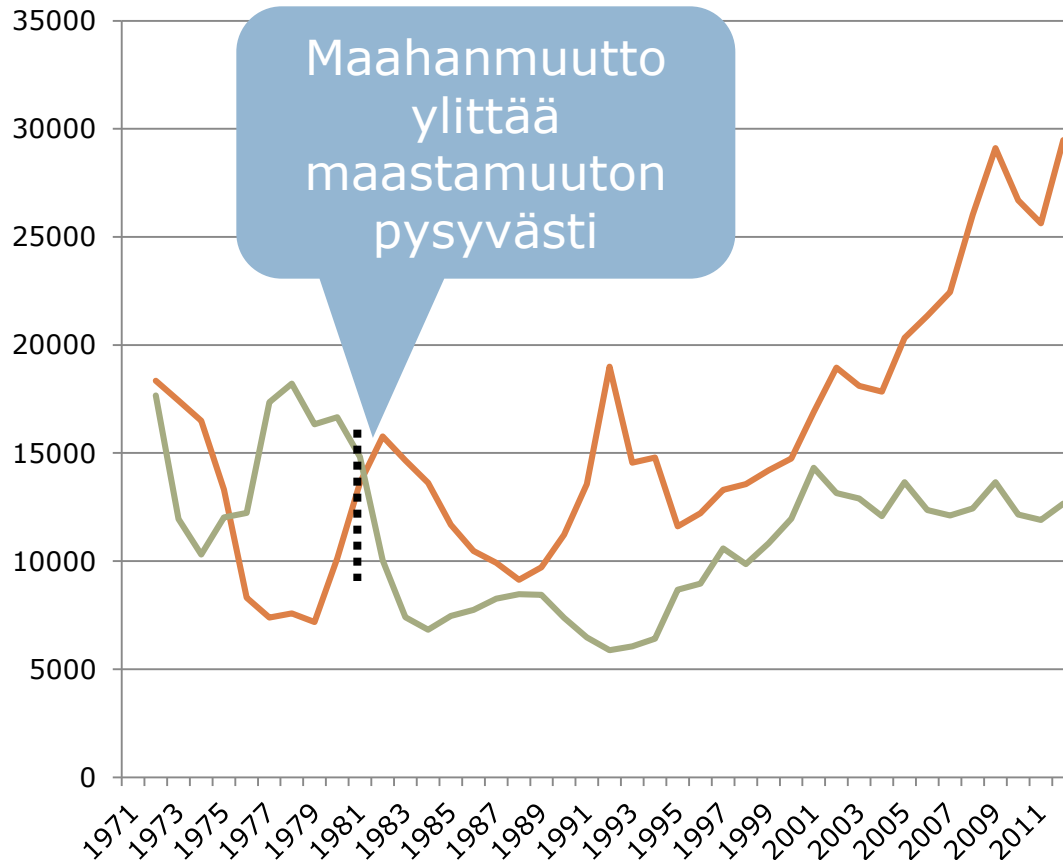
Kertaus: Muuttoliikettä selittäviä tekijöitä

- Muuttamalla ihmiset pyrkivät parantamaan hyvinvointiaan
- Muuttoliikettä tapahtuu, kun alueiden välillä esiintyy suuria elintasoeroja
- Köyhemmistä maista muutetaan useimmiten vauraampiin maihin
- Ylijäämäväestö, jolle ei järkevää toimeentuloa tai hyvää tulevaisuutta
- Tai sitten on vain pakko lähteä: sota, vaino, luonnonkatastrofit

Maahanmuuttajat Suomessa ja Euroopassa

Muuttoliike Suomessa

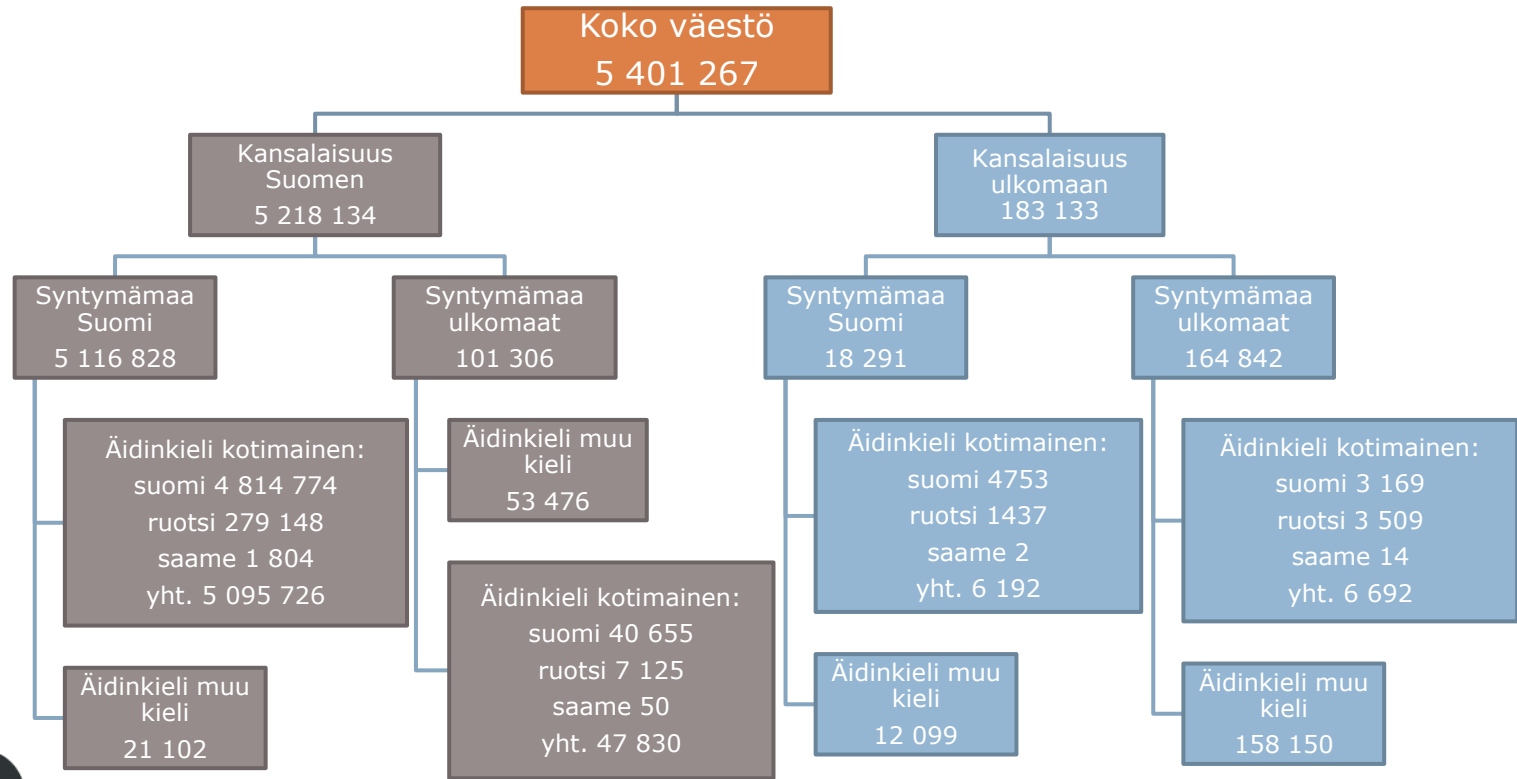
- Maahanmuutto
- Maastamuutto

Kuka on maahanmuuttaja?

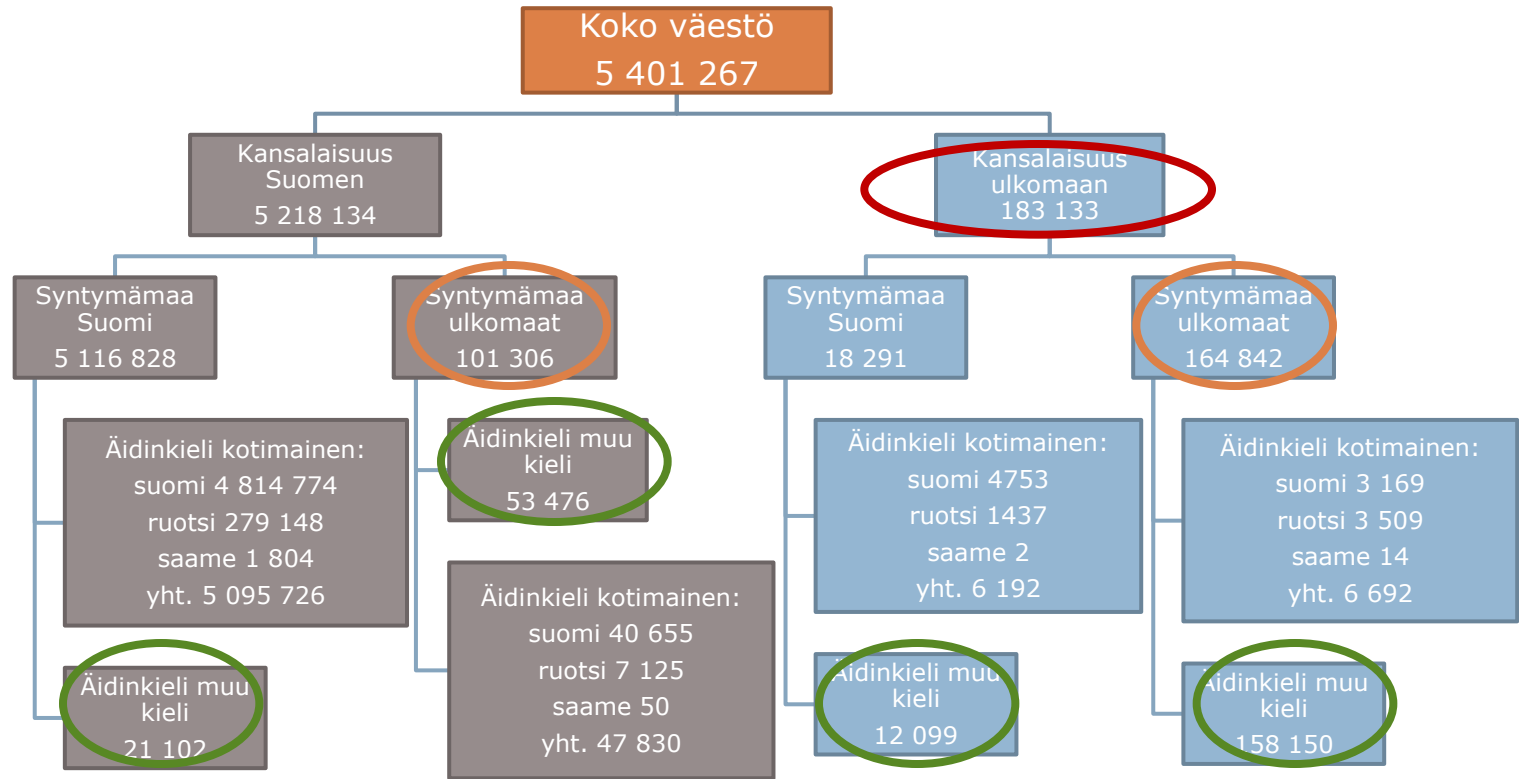
- Ulkomaan kansalainen
 - ▣ Ei ole Suomen kansalainen
- Ulkomailla syntynyt
 - ▣ Syntynyt muualla kuin Suomessa riippumatta siitä, mikä kansalaisuus hänellä on nyt. On siis voinut saada myös Suomen kansalaisuuden.
- Ei kotimaisia kieliä puhuva
 - ▣ Äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame

Suomen väestö syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan

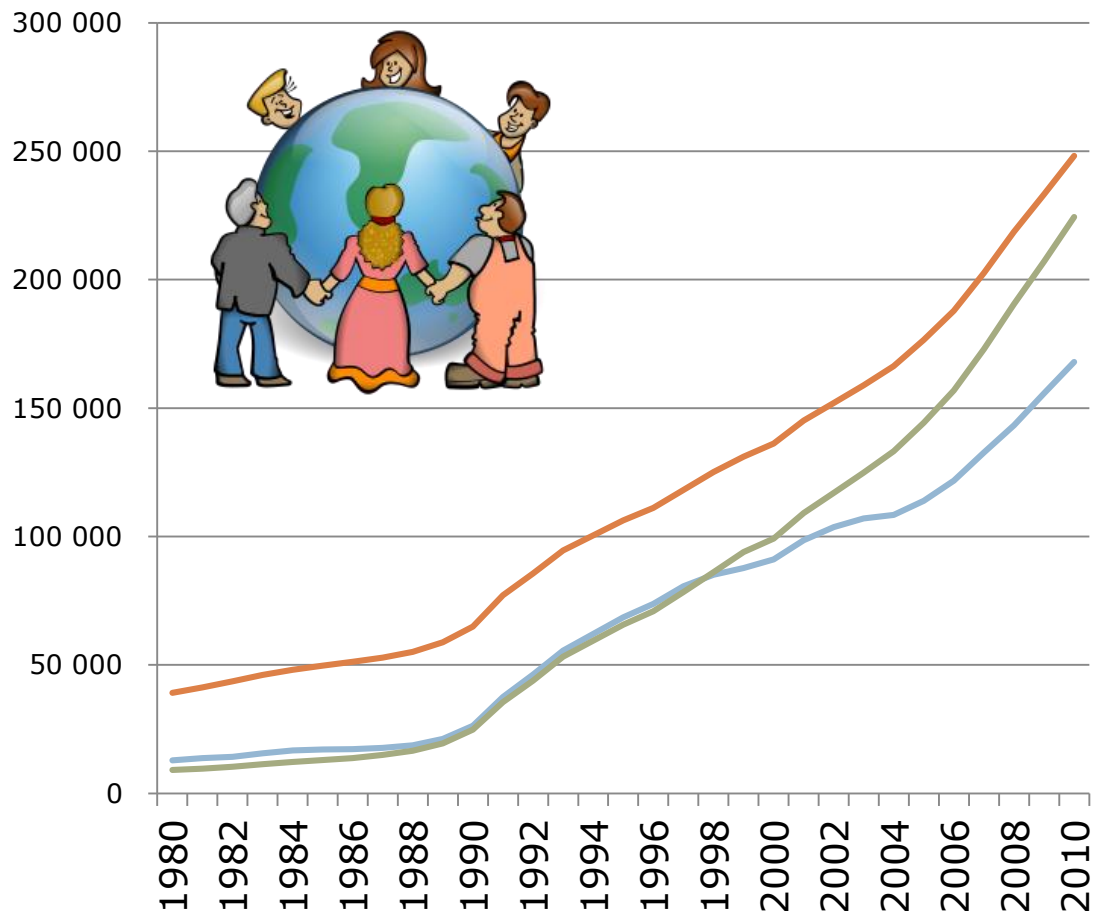
Laske paljonko Suomessa asui ulkomaan kansalaisia.
Laske paljonko Suomessa asui ulkomailla syntyneitä.
Entä paljonko Suomessa asui ulkomaan kieliä puhuvia?

Suomen väestö syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan

- Ulkomaan kansalaisia: 183 000
- Ulkomailla syntyneitä: 265 000
- Ulkomaan kieliä puhuvia: 244 000

Maahanmuuttajat Suomessa

- Ulkomaan kansalaiset
- Ulkomailla syntyneet
- Vieraskieliset

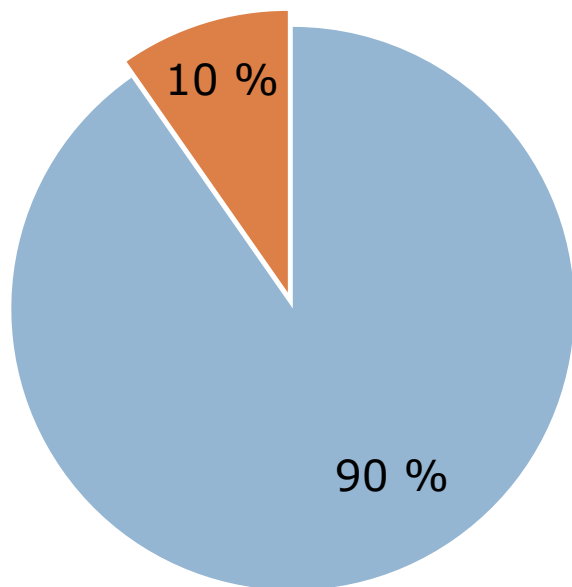
Miksi ulkomaan kansalaisia on vähemmän kuin vieraskielisiä?

Ulkomailla syntyneiden osuus

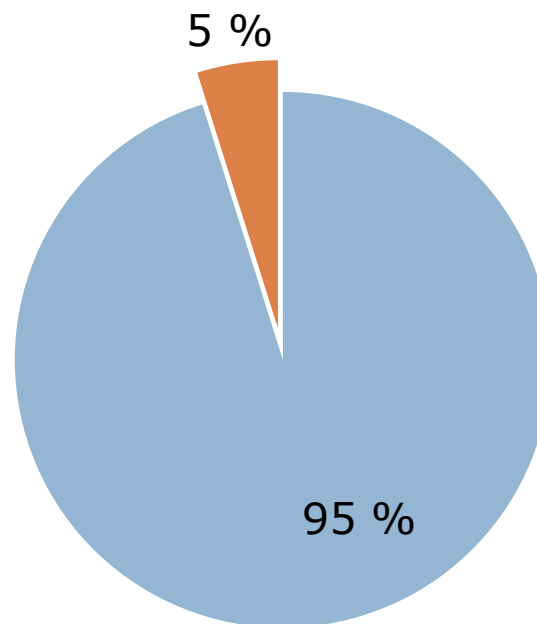
Euroopan unionissa

- Asuinmaassa syntyneitä
- Ulkomailla syntyneitä

Suomessa

- Syntymämaa Suomi
- Ulkomailla syntynyt

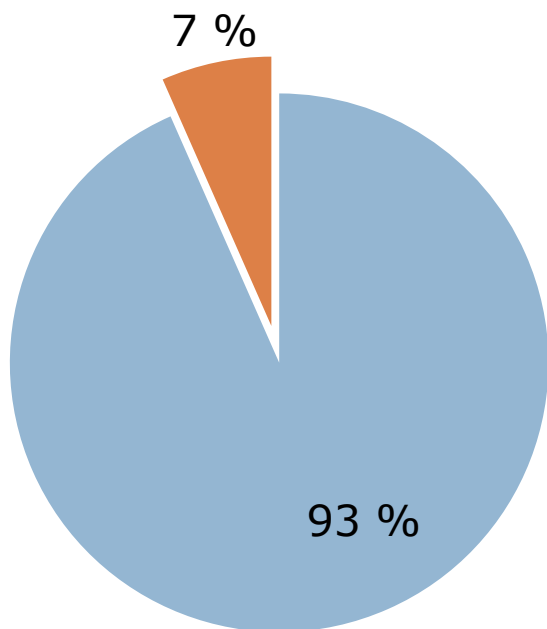
2011

Ulkomaan kansalaisten osuus

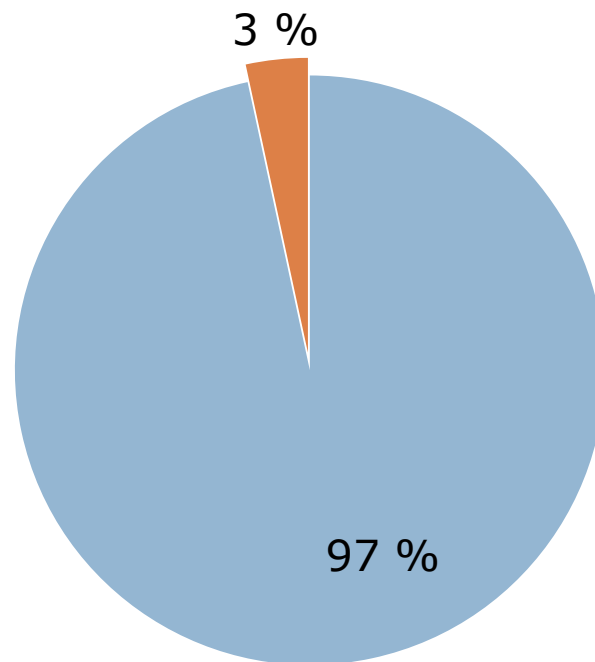
Euroopan unionissa

- Asuinmaan kansalaisia
- Muun maan kansalaisia

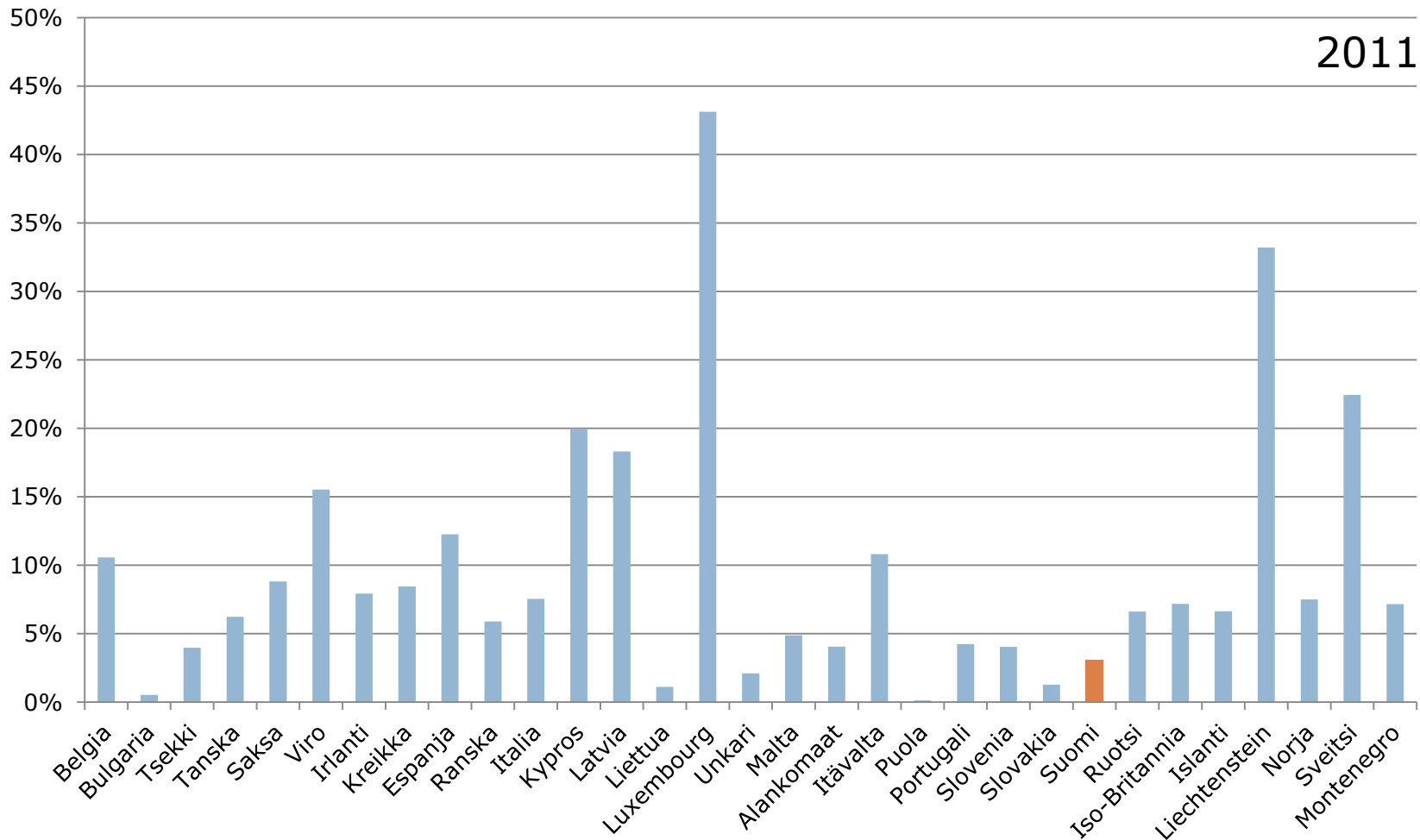
Suomessa

- Kansalaisuus Suomi
- Kansalaisuus muu

2011

Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä eri Euroopan maissa

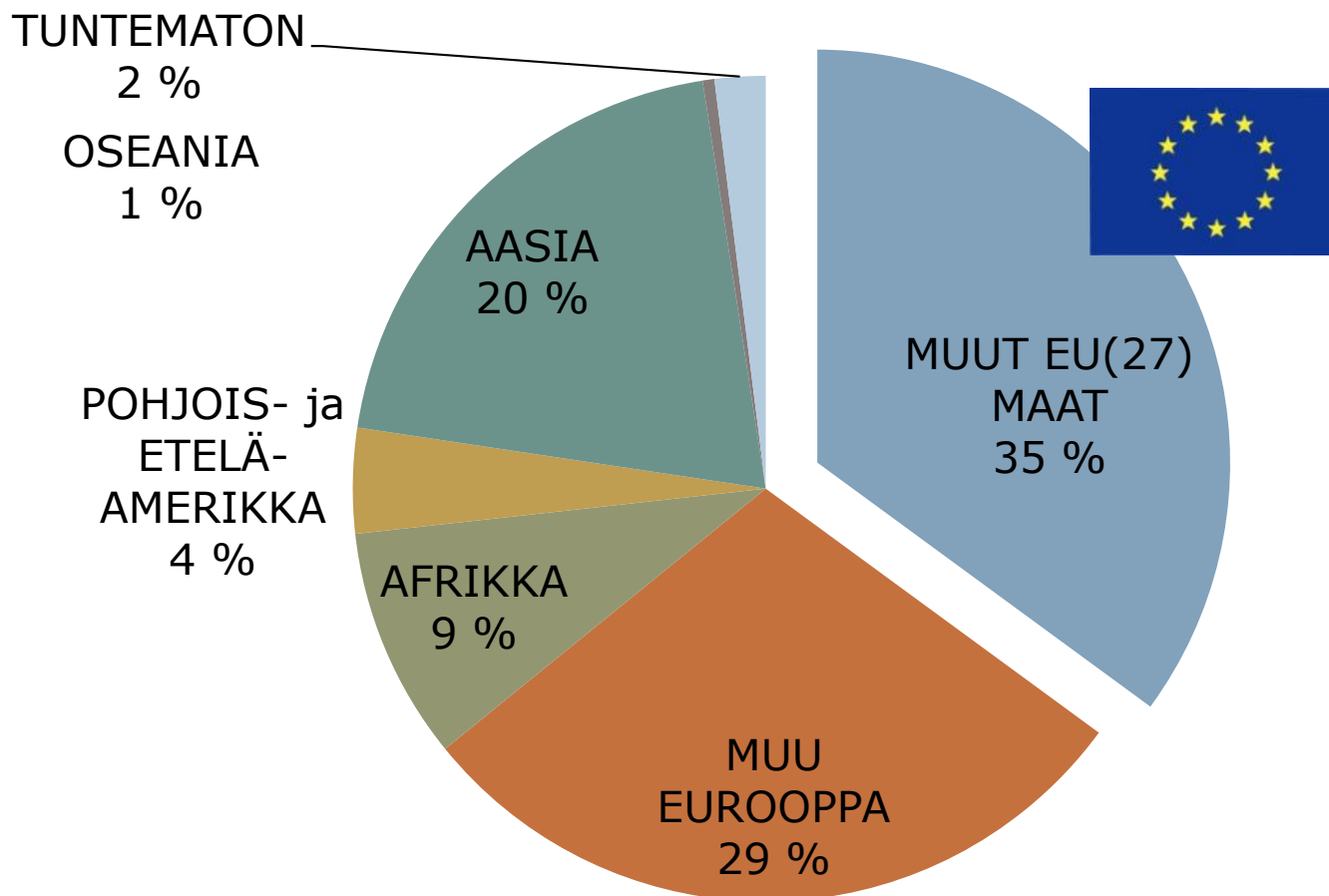

Ulkomaan kansalaisten määrä
suhteessa väkilukuun on Suomessa
läntisen Euroopan alhaisin

Tiesitkö?

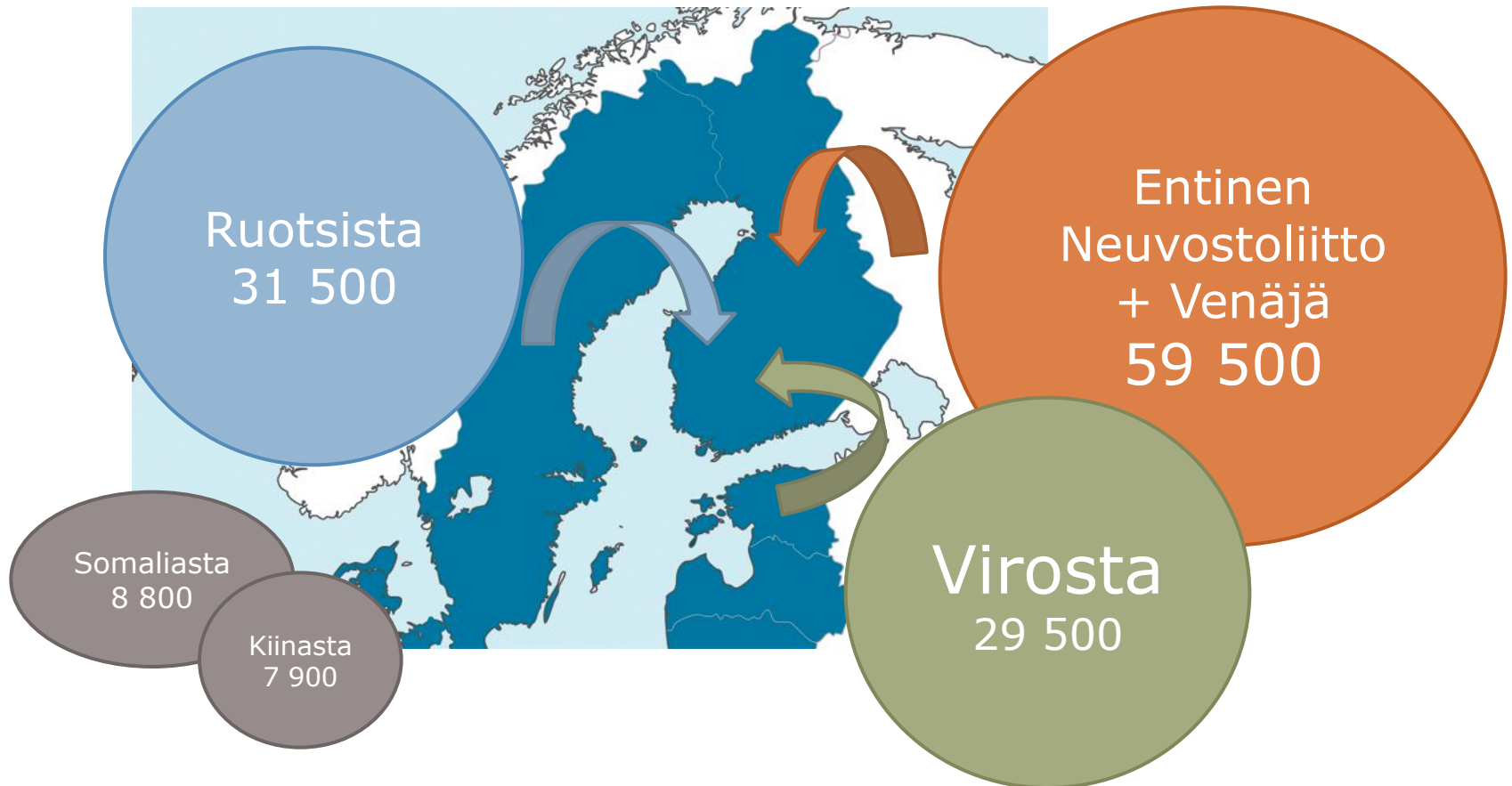

Suomessa asuvien ulkomaalaisten kansalaisuudet

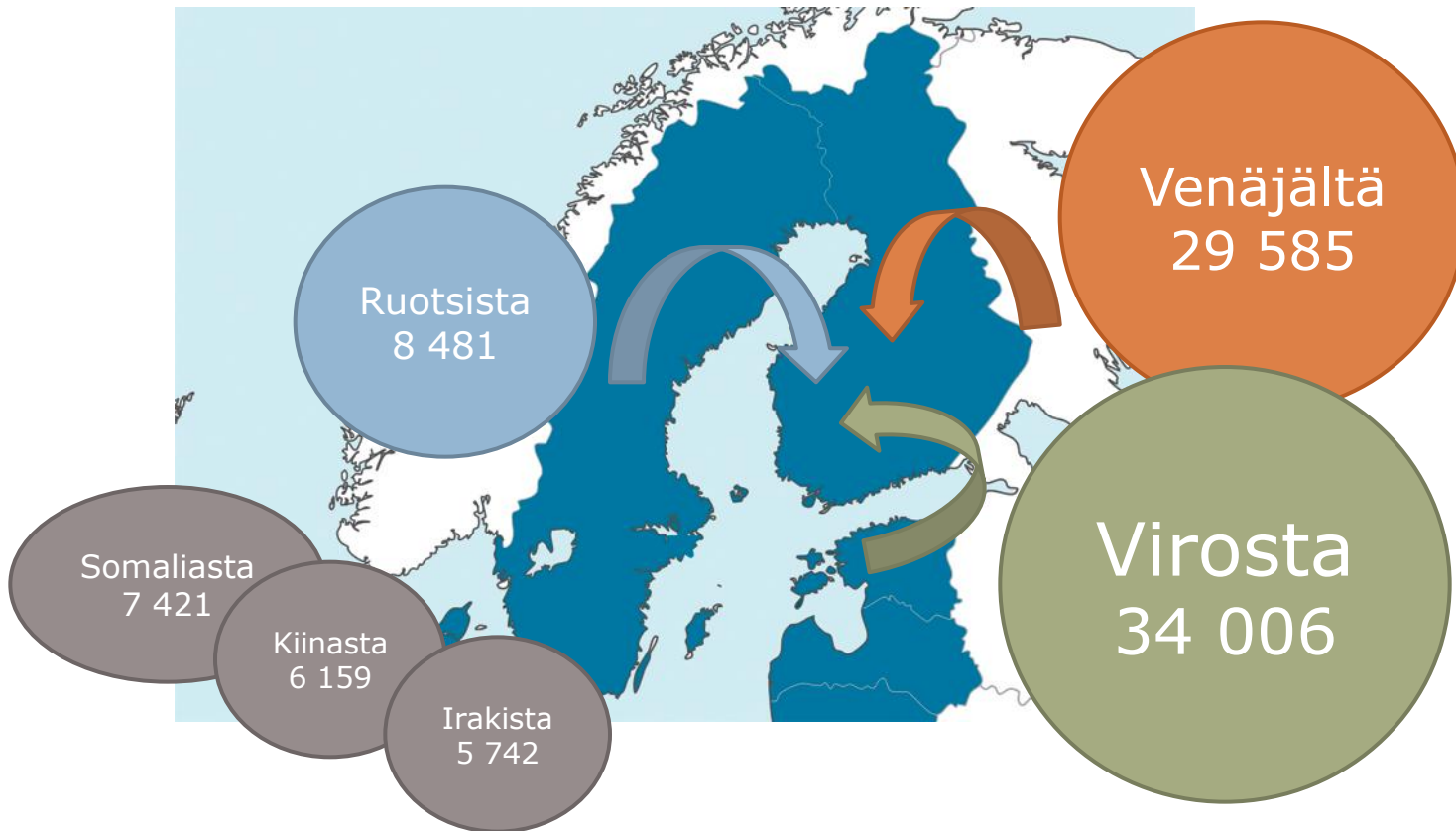
Mistä maahanmuuttajat tulevat?

- Ulkomailla **syntyneitä** Suomessa on eniten:

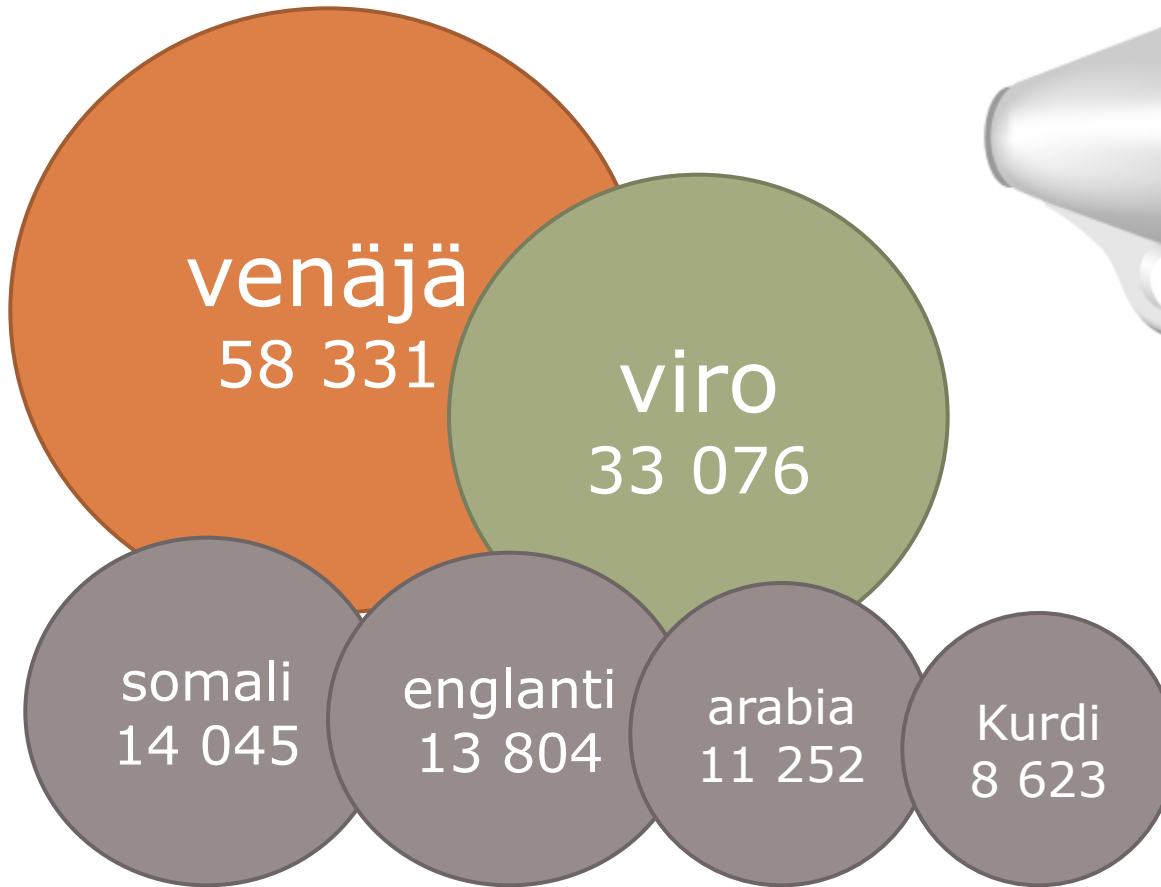

Mistä maahanmuuttajat tulevat?

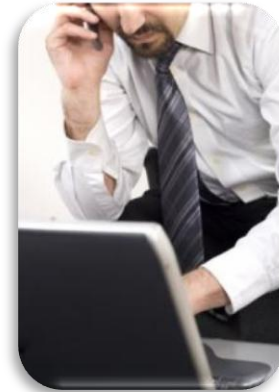
- Ulkomaan **kansalaisia** Suomessa on eniten:

Mitä vieraita kieliä Suomessa asuvat puhuvat?

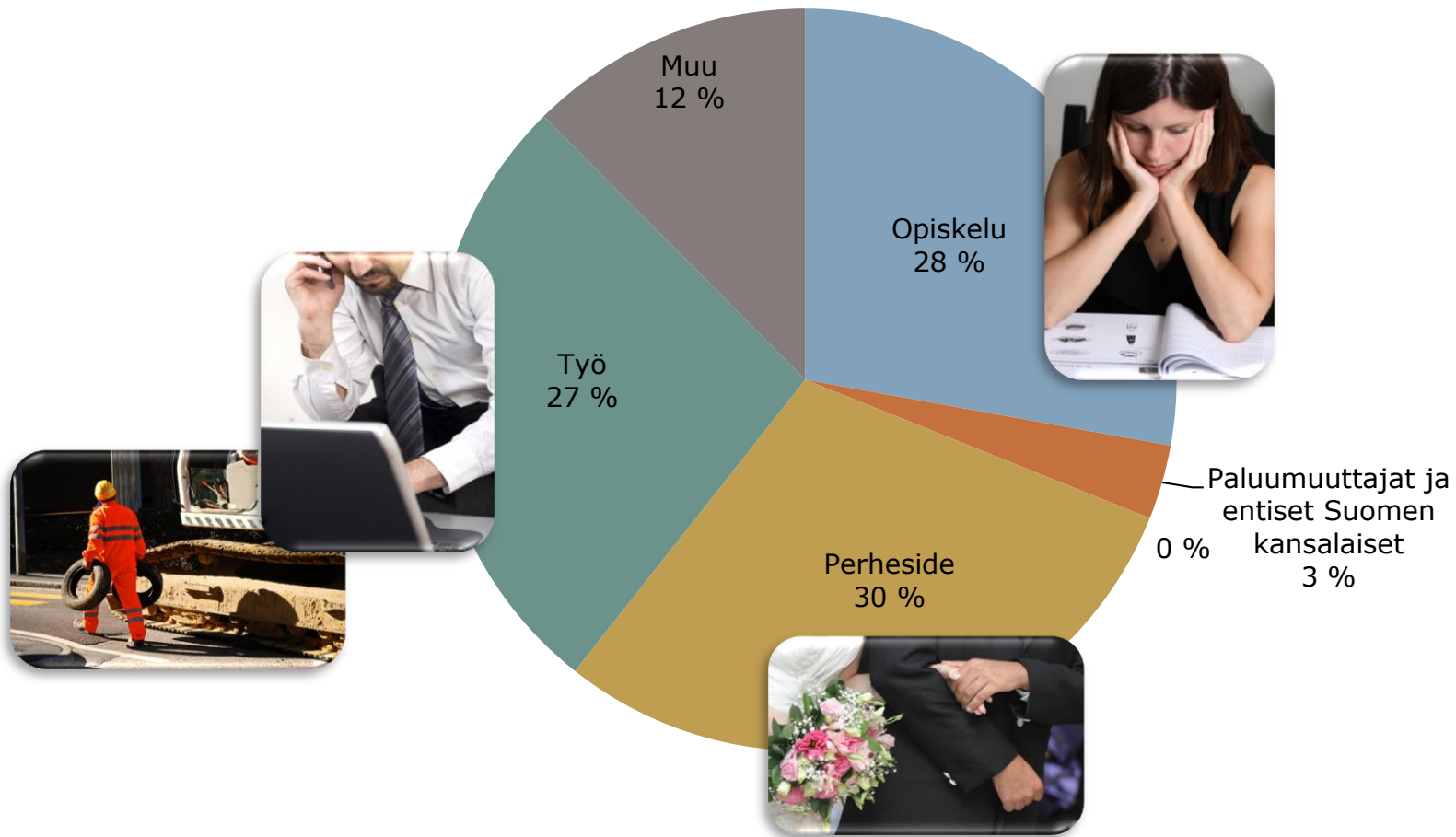
Eri syistä tulleita maahanmuuttajia

Mistä syistä arvelet kuvien henkilöiden muuttaneen?

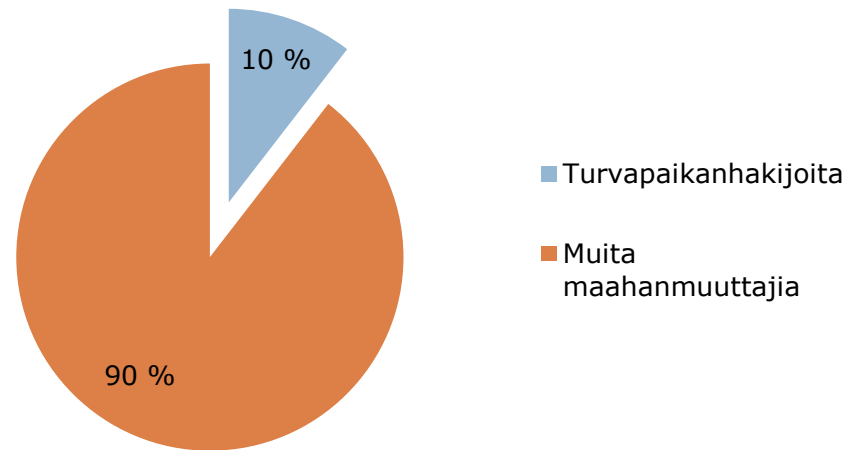
Suomessa vuonna 2011 myönnetyt oleskeluluvat hakuperusteittain

Tarkastelu ei sisällä EU-maista tulleita, eikä turvapaikanhakijoita

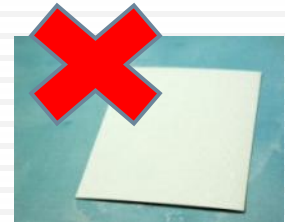

Suomeen tulijoista on turvapaikanhakijoita vain pieni osa

- Yhteensä maahanmuuttajia Suomeen vuonna 2011 oli 29 481
- Turvapaikanhakijoita oli 3 088, joista 1 271 sai oleskeluluvan

Erilaisia maahanmuuttajia

Maahanmuuttajia eri asemissa

- EU-kansalaiset

- EU:n ulkopuoliset muuttajat

- Humanitäärisistä syistä saapuvat

- Paperittomat

EU-kansalaiset

- Jokaisella EU-kansalaisella on oikeus oleskella ja työskennellä toisessa EU-maassa
- Ei juuri esteitä muuttamiselle

"Every citizen of the Union shall have the right to move and reside freely within the territory of the Member States"
– **Maastrichtin sopimus, artikla 8a**

EU:n ulkopuoliset muuttajat

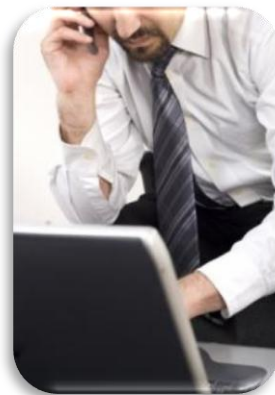

- Niin sanotut kolmansista maista tulijat
- Tarvitsevat oleskeluluvan
 - ▣ Täytyy anoa
 - ▣ Ensin määräaikainen
 - ▣ Maahanmuuttovirasto käsittelee hakemukset
 - ▣ Myöntöperusteita: työ, opiskelu, perheyhteys
- Saatavuusharkinta
 - ▣ Ei maahanmuuttajia aloille, joilla on jo työttömyyttä

EU:n ulkopuoliset muuttajat

- Korkeasti koulutettuja osaajia houkutellaan Eurooppaan
 - ▣ Blue Card, sininen eurooppalainen työskentelykortti
 - Oikeuttaa työskentelemään missä tahansa EU-maassa
 - ▣ Kritiikki: vie kehittyvistä maista osaajia ja siten kehityksen edellytykset

Humanitäärisistä syistä saapuvat

- Poliittisten, taloudellisten tai ympäristöoloihin liittyvien tekijöiden aiheuttamaa muuttoa
 - ▣ *Henkilökohtainen vaino*
 - ▣ *Epäinhimillinen kohtelu kotimaassa*
 - ▣ *Aseellinen selkkkaus tai ympäristökatastrofi*
- **Turvapaikanhakija** on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta

"Taivas on samanvärinen, minne menetkin." - Iranilainen sananlasku

Turvapaikkahakemuksen käsittely

- Turvapaikanhakija voi saada pakolaisstatuksen tai hänelle voidaan myöntää muu oleskeluoikeus
 - ▣ Maahanmuuttovirasto käsittelee anomukset
- Pakolaisaseman saa myös henkilö, jonka YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on todennut olevan pakolainen. Näitä henkilöitä Suomi ottaa vastaan **kiintiöpakolaisjärjestelmän** kautta.
 - ▣ Suomen kiintiö nykyisin 750 henkeä/vuosi

Pakolainen

YK-sopimus

- 1951 Geneven sopimuksen mukaan pakolainen on henkilö,

”jolla on perusteltua syytä pelätä joutuvansa vainotuksi, rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta.”

Sisältääkö tämä määritelmä mielestäsi kaikki hädänalaiset?

"Olen kristitty, katolilainen, mutta Eritreassa ainoa sallittu uskonto on islam. Diktaattorihallituksen mielestä Raamatun lukemisesta pitää rangaista.

Olin kotona rukoilemassa, kun poliisi tuli ja pidätti minut. Vankilassa ei ollut tilaa maata pitkällään, oli pakko nukkua kyykyssä...

Olin aina kuullut Englannista pelkkää hyvää. Afrikassa sanoimme aina, että englantilaisilla on sama uskonto, kuin meillä, mutta toisin kuin Eritreassa heidän maansa on hedelmällistä. Ihmiset kertoivat, että Englannissa on helppo saada työtä ja asunto. Sitten voisın kutsua perheen luokseni."

Dublinin sopimus

- Turvapaikkahakijan hakemus käsitellään vain yhdessä EU-maassa
- Hakemus käsitellään siinä EU-maassa, johon hakija ensimmäisenä saapuu, tai joka muilla perusteilla on vastuussa hakemuksen käsittelystä
- Jos henkilö hakee turvapaikka toisesta EU-maassa, hakija palautetaan siihen maahan, johonka vastuulle hakemuksen käsittely kuuluu

Ympäristöpakolaiset

Esimerkkitapaus

- Poliitikko Tokelaun saarivaltiosta: "Me olemme yksi ensimmäisinä hukkuvista maista"
- Yhden metrin vedenpinnan nousu upottaisi esimerkiksi Malediivit lähes kokonaan ja pakottaisi sen 300 000 asukasta etsimään uutta elintilaa. Niilin suistossa metrin nousu ajaisi lähes 10 miljoonaa ihmistä kodeistaan.

Paperittomat

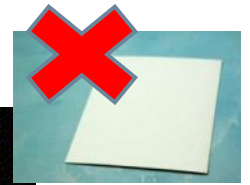
- Ei vaadittavia dokumentteja maahantuloon tai oleskeluun
- Saapuvat yleensä asianmukaisin paperein, mutta jäävät oleskelemaan luvan umpeuduttua
- EU:n alueella n. 5-8 miljoonaa
- Suomessa arviolta parista sadasta muutamaan tuhanteen, poliisin määritelmän mukaan jopa 7 000
- Paperiton = laitton?
 - ▣ Rikkoo ulkomaalaislakia
 - ▣ "Emme ole laittomia, olemme ihmisiä"

Fortress Europe – Eurooppa-linnake

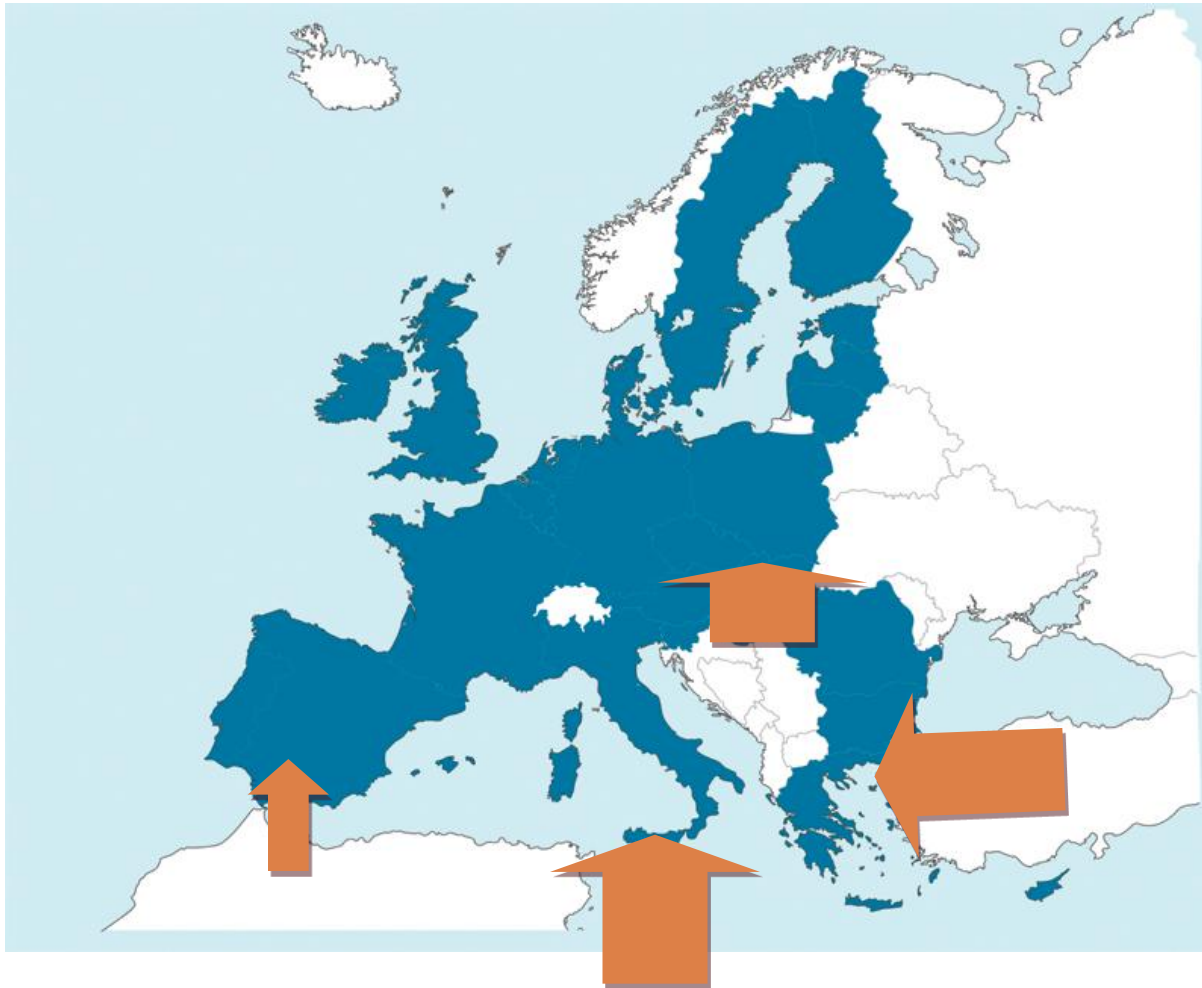
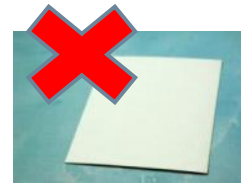
- Tehostuva valvonta EU:n ulkorajoilla
- FRONTEX, EU:n rajaturvallisuusvirasto

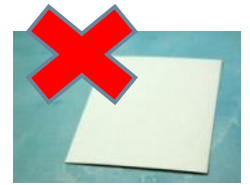

Maahanmuuton vaikeutuesssa ihmiset turvautuvat yhä vaarallisempiin vaihtoehtoihin yrittäessään rajan yli

Paperittomien keskeisimmät saapumisreitit

Paperittomien ongelmallinen asema

Eivät uskalla hakeutua sairaanhoitoon tai hakea apua viranomaisilta, sillä pelkäävät jäävänsä kiinni laittomasta maassa oleskelusta, jolloin heidät voidaan karkottaa maasta

Putoavat yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle. Toteutuvatko ihmisoikeudet?

"Jos poliisi saisi minut kiinni, minut palautettaisiin Azerbaizaniin, jossa en ole asunut 13 vuoteen. Lapset jäisivät tänne, koska he ovat Hollannin kansalaisia, ja sosiaaliviranomaiset ottaisivat heidät huostaansa. Siksi pakoilen viranomaisia parhaan kykyni mukaan."

Paperittomien ongelmallinen asema

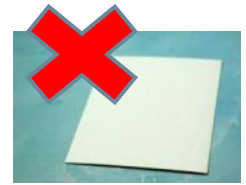
- Useissa maissa paperittomien asemaa parannettu
 - Esim. oikeus perusterveyden hoitoon anonyymisti
- Suomessa vapaaehtoisten voimin toimiva klinikka avautui Helsinkiin vuonna 2011

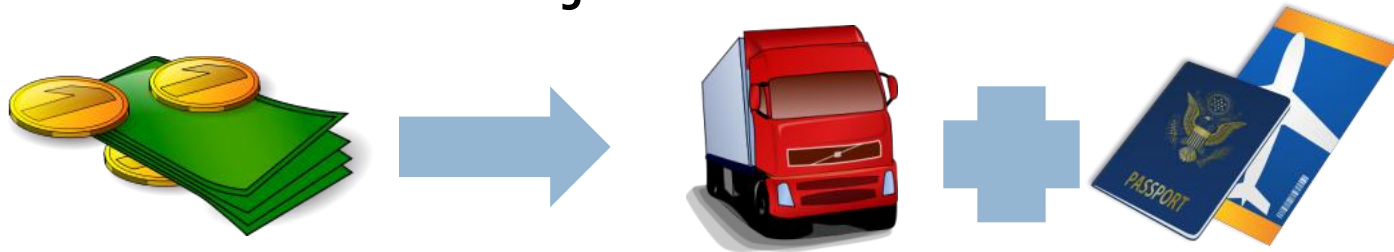
Videomateriaalia:

Ylen elävä arkisto, Silminnäkiä: Salaa Suomessa, http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/nakymattomat_ihmiset_77720.html#media=77770

Ihmiskauppa ja -salakuljetus

- **Ihmisalakuljetuksessa** salakuljettaja avustaa laittomassa rajanylityksessä maksua vastaan. Hoitavat kuljetuksen ja tarjoavat väärennetyt matkustusasiakirjat.

- **Ihmiskaupassa** henkilö huijataan tai suoraan pakotetaan pakkotöihin, esim. prostituutioon

Kannattava business

Esimerkkitapaus

- Rikollisjärjestö ostaa laivan, jonka hinta on 10 000 €
- Laivaan mahtuu 300 matkustajaa, joista jokainen maksaa kuljetuksesta 5 000 €. Yhteensä tulot ovat siis $300 \times 5\,000 \text{ €} = 1\,500\,000 \text{ €}$
- Laiva ajaa kohdemaan rantaan, jossa viranomaiset ottavat heidät kiinni.
- Matkustajat ovat matkasta jo maksaneet, joten heidän kohtalollaan ei ole salakuljettajille enää merkitystä.
- Valtio ottaa laivan, mutta voittoa jää salakuljettajille vielä $1\,500\,000 \text{ €} - 10\,000 \text{ €} = 1\,490\,000 \text{ €}$
- Laivan kapteeni vangitaan. Hän saa ehkä vuoden tuomion.
- Yleensä kapteeni saa 10 % potista. Toisin sanoen pelkästään kapteenin "vuosiansio" vankilassa istumisesta saattaa olla 149 000 €.

Kotoutuminen ja kotouttaminen

"Kesti noin viisi vuotta ennen kuin aloin tuntea suomalaisen yhteiskunnan omakseni, ja aloin tuntea oloni kotoisaksi täällä. Ihan helppoa Suomeen sopeutuminen ei ollut. Ihmiset tuntuivat hieman happamilta ja negatiivisilta. Alussa hermostuin myös esimerkiksi sellaisista pienistä asioista, kuin etten löytänyt kaupasta niitä tuotteita, joihin olin tottunut. Yhdessä vaiheessa ajattelin jo muuttaa takaisin kun en oppinut suomea ja työpaikka oli epävarma. Nyt viihdyn Suomessa hyvin."

Kotoutuminen

- Maahan muuttaneen henkilön sopeutumista yhteiskunnan toimintaan ja työelämään siten, että tämä kuitenkin voi säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa
- Kielen oppiminen, työ, asunto, koulu ja sosiaaliset verkot
- Kotoutuminen vie aikaa. Muutto vieraaseen kieli ja kulttuuriympäristöön on ihmiselle suuri elämänmuutos, joka vaatii ponnisteluja
- Suuri merkitys on myös vastaanottavalla yhteiskunnalla. Missä määrin se on halukas tukemaan uusia tulokkaita.

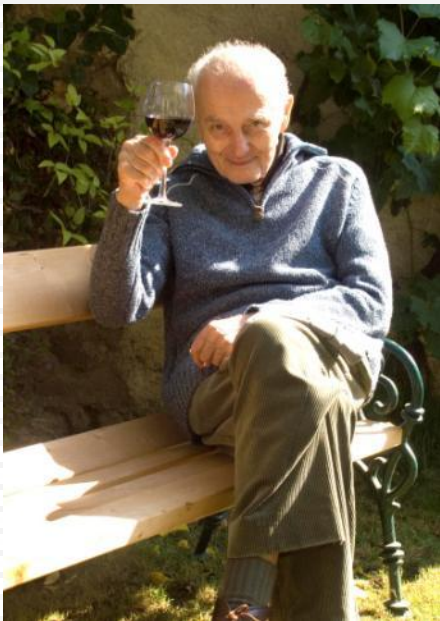
Kotouttaminen

- **Kotouttaminen** tarkoittaa yhteiskunnan toimia kotoutumisen edistämiseksi
 - Kielikurssit
 - Työnhaussa auttaminen
 - Asunnon hankinnassa avustaminen

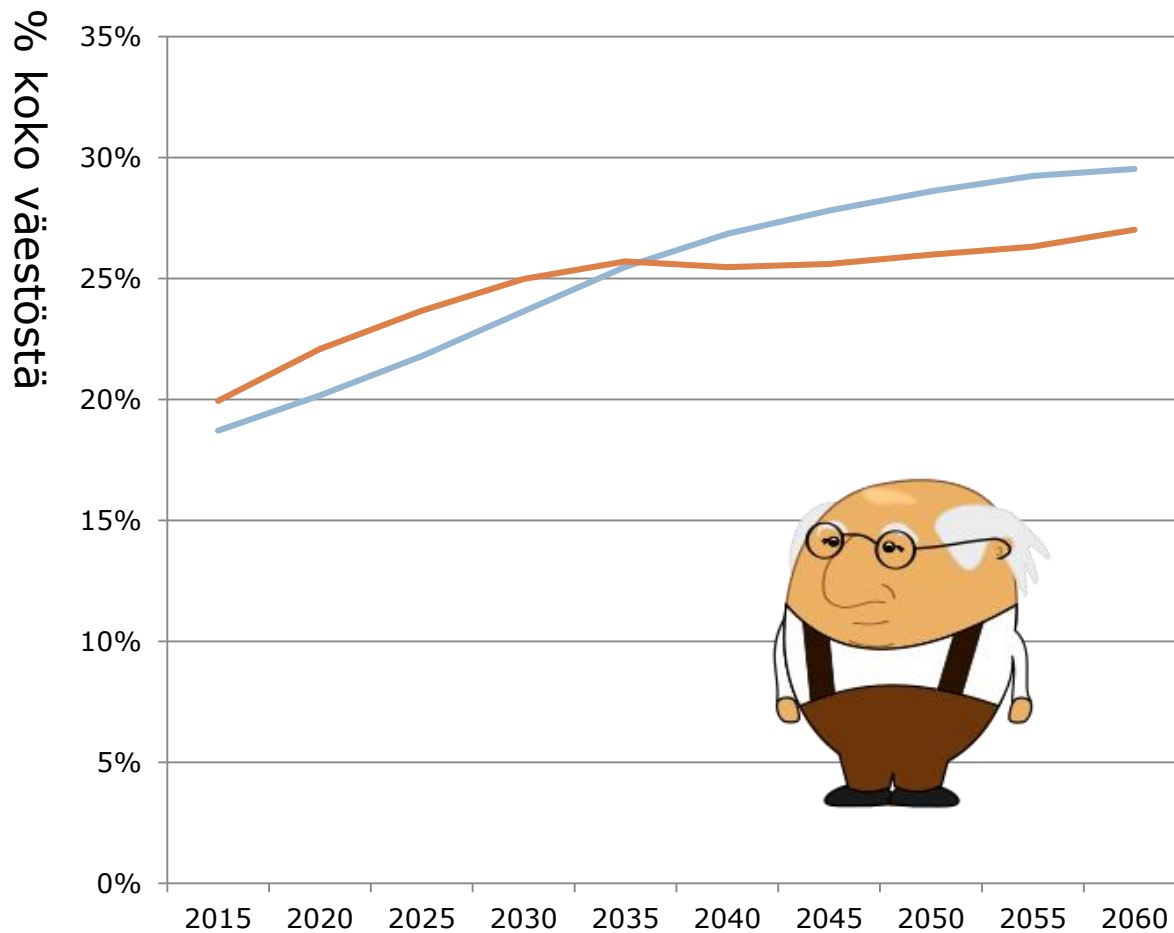
“Vaikka mä en nää itteeni suomalaisena, niin tää on mun kotimaa tai jotain siltä väliltä. Mulla on paljon kavereita täällä.”

Väestökysymys

Eurooppalaisten keski-ikä nousee voimakkaasti

65-vuotta ja sitä vanhempien osuuden ennuste koko väestöstä

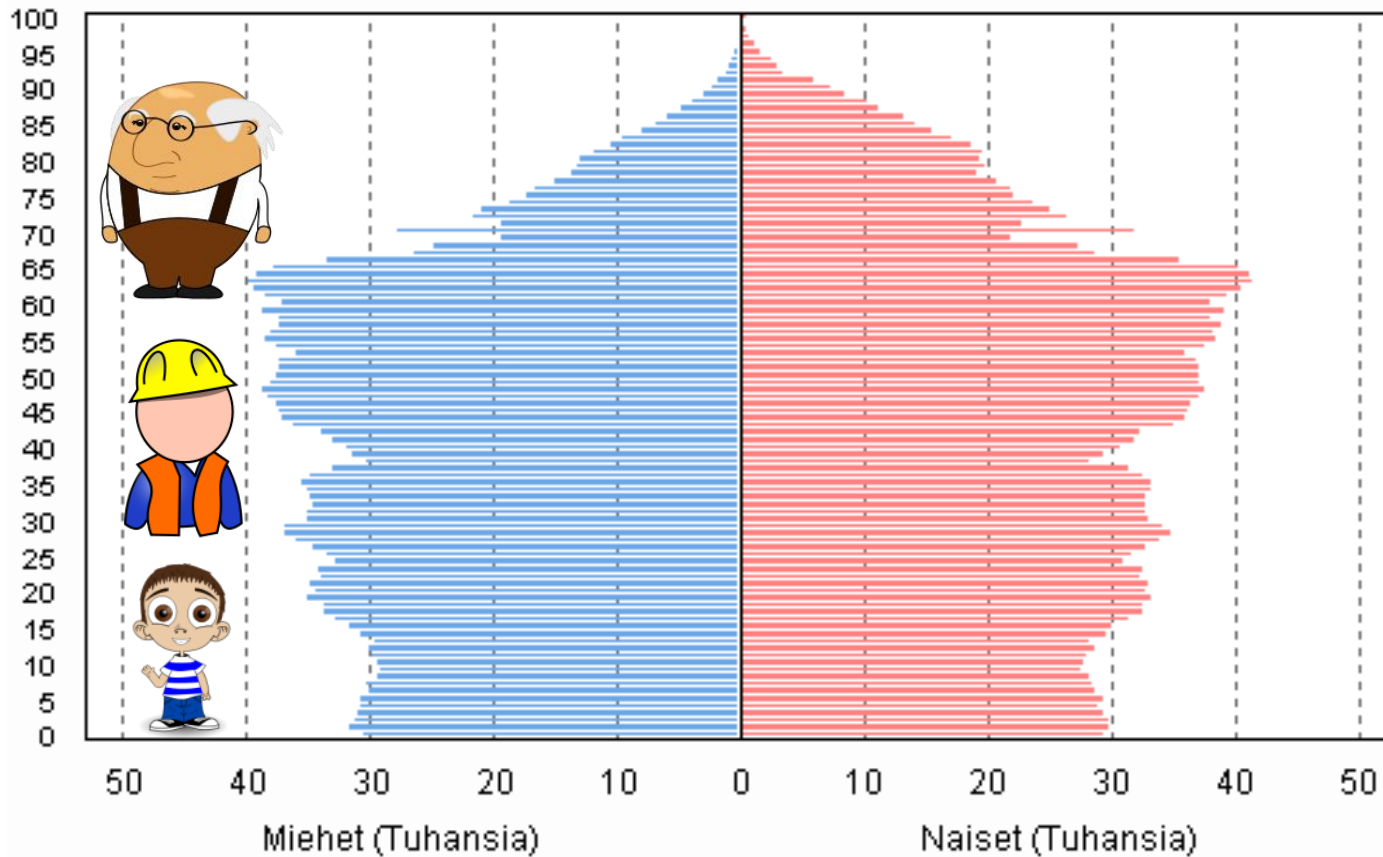
Kolmasosa väestöstä 65 vuotta ja sitä vanhempia!

EU

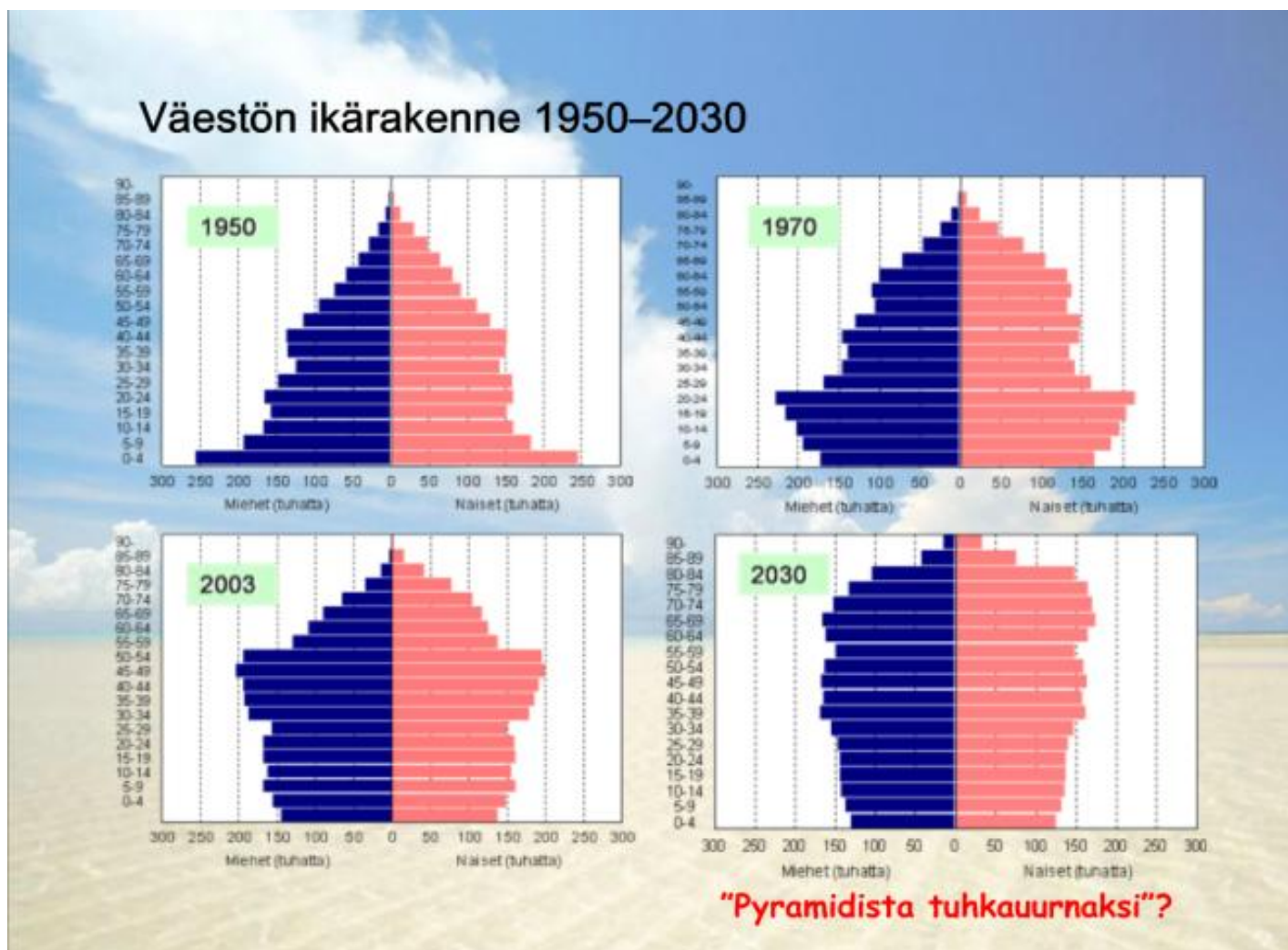
Suomi

Väestön ikärakenne Suomessa 2011

Ikä

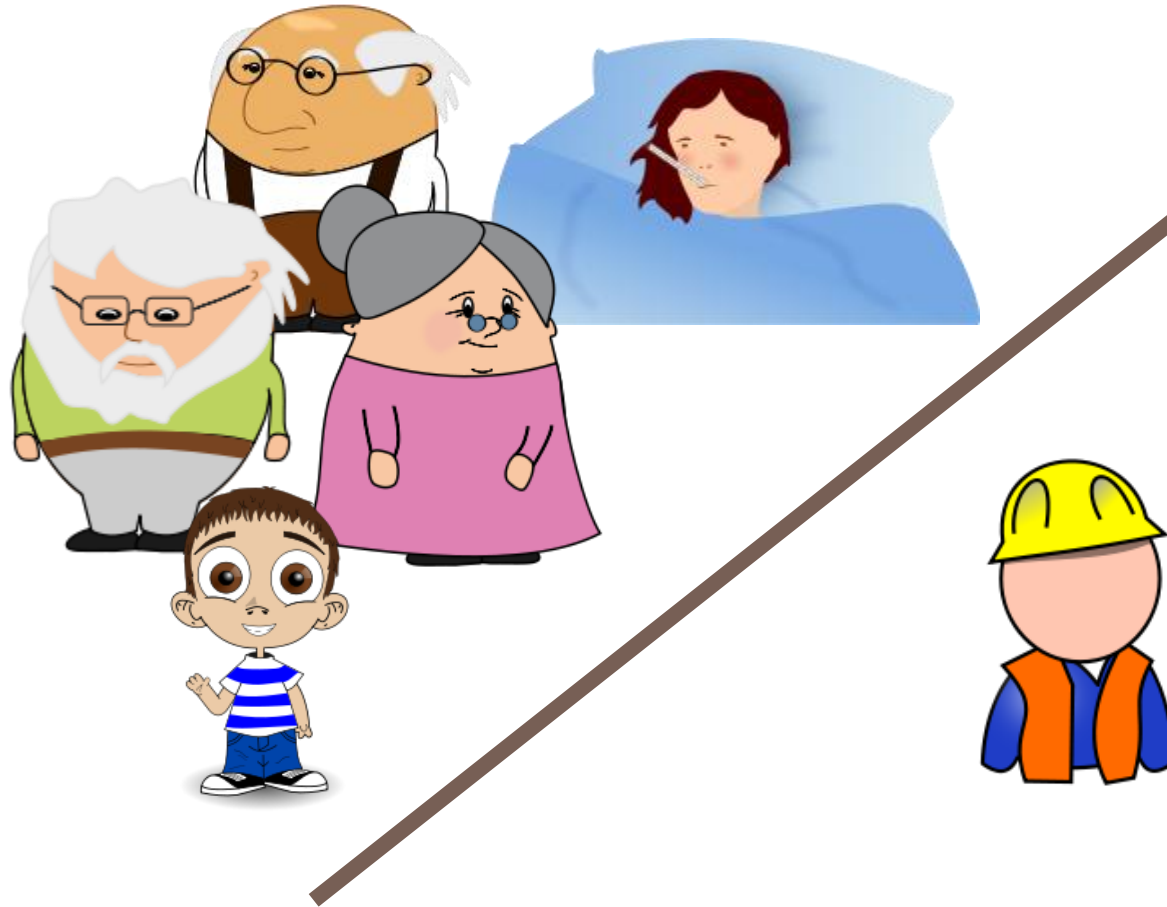
Väestön ikärakenne Suomessa 1950-2030

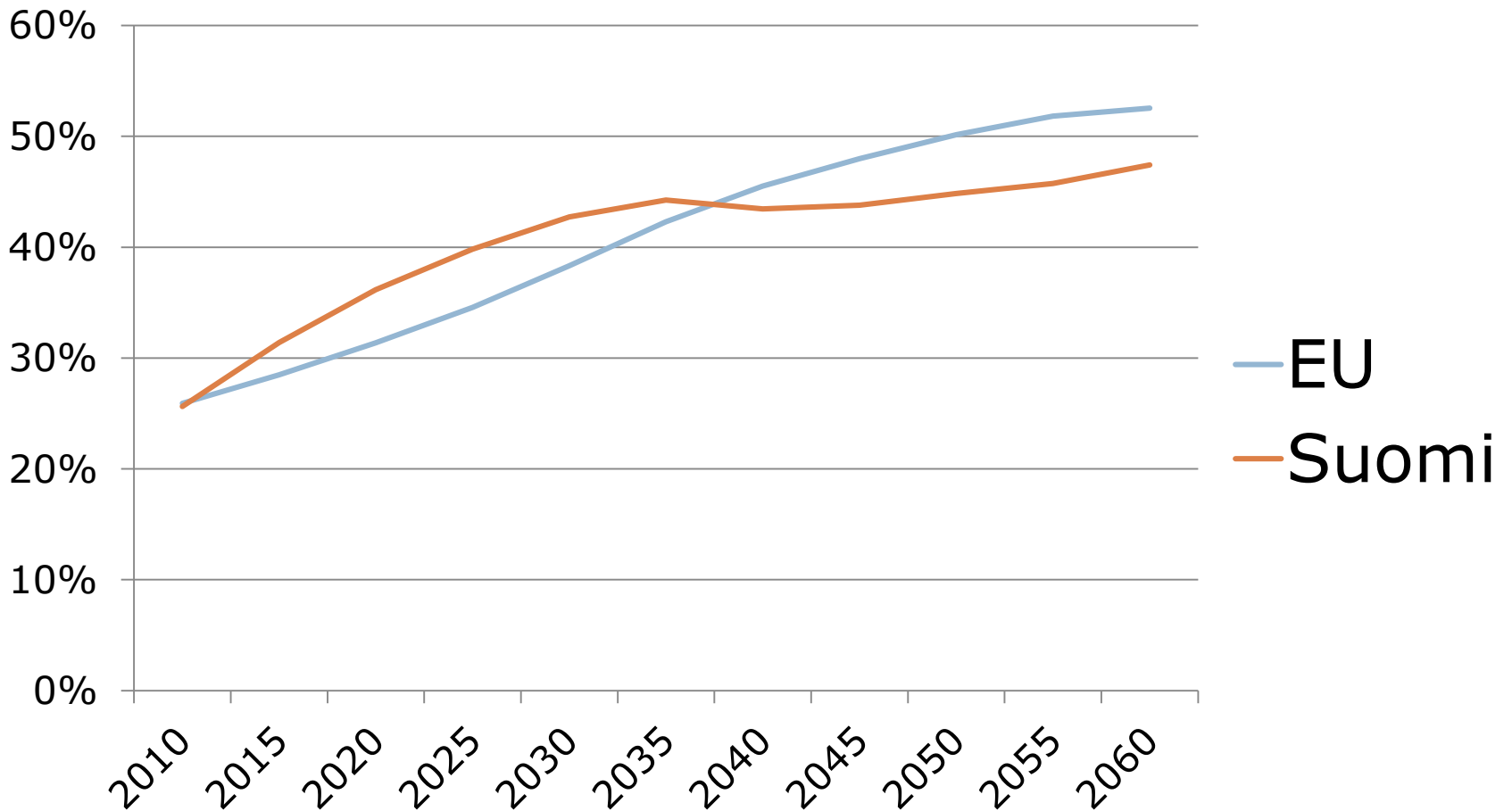
Huoltosuhte

- **Huoltosuhte** = Työntekijöiden määrä suhteessa eläkeläisiin ja taloudellisesti tuettaviin
- Veronmaksajat vähenevät, kun työikäiset suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle > Ei varaa huolehtia vanhuksista
- Huoltosuhte heikkenee, kun työntekijöiden määrä suhteessa eläkeläisiin ja muihin taloudellisesti tuettaviin kasvaa
- Puhutaan usein eläkepommista ja kestävyysvajasta

Huoltosuuhde

65 vuotta täyttäneiden ja sitä vanhempien osuuden ennuste suhteessa 15-64 -vuotiaisiin

Miten korjata tilannetta?

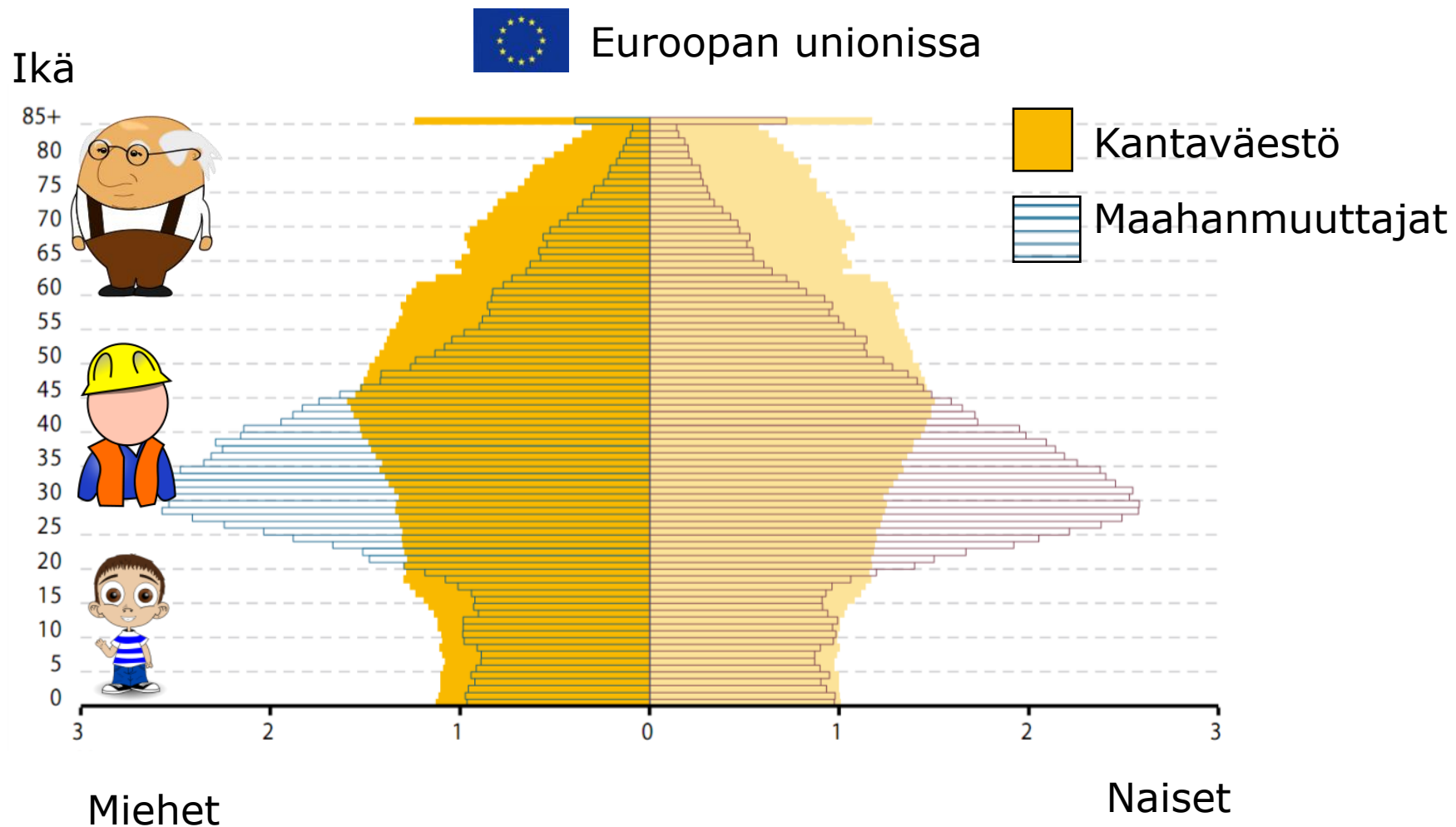
Tehtyjä ehdotuksia:

- Suomalaisen työvoiman tehokkaampi hyödyntäminen
 - ▣ Pidemmät työurat
 - ▣ Lyhyemmät opiskeluaajat
 - ▣ Perhevapaiden leikkaaminen
 - ▣ Työttömät tehokkaammin työelämään
- Työikäisten maahanmuuton lisääminen

Maahanmuuttajat keskimäärin kantaväestöä nuorempia

- Vuoden 2008 lopussa Eurooppaan saapuneiden siirtolaisten keski-ikä oli 28,4 vuotta, kun kantaväestön keski-ikä oli 40,6 vuotta
- Toisaalta maahanmuuton tuoma helpotus toteutuu ainoastaan, mikäli maahanmuuttajat pääsevät töihin!

Maahanmuuttajat keskimäärin kantaväestöä nuorempia

Maahanmuuttajat, rasite vai rikkaus?

**Janakkalaisperhe koki lauantaiamuna veret
seisauttavan herätyksen, kun perheen äiti huomasi
tuulikaapissa seisovan ulkomaalaistaustaisen miehen
moottorisaha kädessä.**

Iltalehti 21.5.2012

*Onpas aika kärjistetty
juttu*

"Kun tää yksi somalialainen tyyppi, joka oli syyllistynyt rikokseen, lähetettiin takaisin Somaliaan, niin siitä kirjoitettiin lehdissä ja siitä tehtiin dokumentti. Just tosta tyyppistä. Miksi ei jostain muusta? Miksi se tyyppi, joka teki rikoksia ja lähetettiin takas kotimaahan kiinnosti?"

Esitettyjä mielipiteitä:

Anna-Maria Nykänen: Hyöty vai haitta, uhka vai uhri? Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan Suomessa vuosina 2003–2011

Talous

"... monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus ovat niitä tekijöitä, joista luovuus ja uudet innovaatiot syntyvät. Ulospäin suuntautunut ja avoin Suomi pärjää tulevaisuudessa. Sisäänpäin kääntynyt ja sulkeutunut Suomi kuihtuu pois."

"Rahaa tähän [pakolaisten vastaanottoon] tuntuu riittävän lama-aikanakin jopa valtion tuputtamana, vaikka muualta kyllä karsitaan"

Työpaikat

"Ikärakenteemme muutos tuo lähitulevaisuudessa ison tarpeen uudelle työvoimalle. - - Jos suomalaisilta työmarkkinoilta ei näihin tehtäviin tekijöitä löydy, miksi sulkea ovia muilta?"

"Olennaista minusta on saada suomalainen työvoima käyttöön ennen kuin tänne houkutellaan lisää työperäistä maahanmuuttoa."

Turvallisuus

"Mielestäni tämä maahanmuuttoasia on asetettava oikeaan mittasuhteeseen. Ei tämä ole räjähtämässä käsiin. Täällä on ihan muut asiat räjähtämässä käsiin, ennen muuta ilmastonmuutoksesta johtuvat tämän planeetan ongelmat."

"Me emme halua lähiöitä, joissa mellakoidaan tai joissa aiheutetaan huomattavia ongelmia kiitos huonosti onnistuneet turvapaikkapolitiikan tai epäonnistuneen kotouttamisen"

Inhimillisuus

"Suojan antaminen pakolaisille on yksi arvokkaimpia asioita, mitä voimme tehdä."

"Suomi on maailman rikkaimpia maita. Kertokaa minulle, mikä on se määrä, mihin Suomella on varaa. 90 prosenttia maailman pakolaisista on köyhissä kehitysmaissa. Minä oletan, että niillä mailla on paljon vähemmän varaa pitää pakolaisia kuin Suomella"

Kulttuuri

"Maahanmuuttajat ovat tuoneet tietoa erilaisista uskonnoista ja kulttuureista. – Maahanmuuttajat auttavat huomaamaan, että on muitakin kulttuurisia näkökulmia ja maailmankatsomuksia."

"Kotoutuakseen maahanmuuttajien on ymmärrettävä ja sisäistettävä suomalaisen yhteiskunnan arvot. Maahanmuuttajilla itsellään on kotoutumisessaan suuri rooli. Oikeusvaltio ei hyväksy kunniaväkivaltaa eikä tyttöjen ympärileikkauksia."

Lyhyt aikaväli

Edut

- Työvoiman saanti, työvoiman kilpailukykyisempi hinta
- Uudet ideat, huippuosaajat, kontaktit
- Monilla valmis koulutus (ei tarvitse kallista peruskoulutusta)

Ongelmat

- Kustannukset: Vastaanotto, majoitus, byrokratia, koulutus, terveydenhoito, työttömyyskustannukset
- Sopeutumisongelmat (molemmin puolin), kantaväestön ja muuttajien ongelmalliset suhteet, rasismi, rikollisuus
- Maahanmuuttajien korkea työttömyys ja alhainen työllisyysaste
- Yksilöiden turhautuminen

Pitkä aikaväli

Edut

- Työelämän ja talouden kansainvälistyminen
- Väestörakenne, työikäisten riittävyys
- Verotulot
- Monikulttuurisuus, hyväksyntä
- Geeniperinnön rikastuminen

Ongelmat

- Alueellisesti eriytyneet etniset asuntokeskittymät
- Maan kielen oppimattomuus

LOPPU

Tämä esitys on osa Siirtolaisuusinstituutin
"Siirtolaisuus Suomessa ja Euroopassa" – opetuspakettia.

Paketin osat ovat:

- Siirtolaisuuden historia Suomessa ja Euroopassa
- Maahanmuuttajat Euroopassa
- Euroopan unioni ja vapaa liikkuvuus

Materiaali on ladattavissa osoitteessa:

www.siirtolaisuusinstituutti.fi

Lisätietoa: johtaja, Ismo Söderling,
ismo.soderling@utu.fi, puh. 050-511 3586

"Siirtolaisuus Suomessa ja Euroopassa" -opetuspaketti on saanut Ulkoministeriön valtionavustusta Eurooppa-tiedottamiseen.

© 2012 Olavi Hartonen & Siirtolaisuusinstituutti